



Yttrande gällande ansökan om nyetablering av fristående gymnasieskola i Östersund, Realgymnasiet, med start läsåret 2023/2024

Skolinspektionens diarienummer 2022:741

Lärande i Sverige AB har hos Skolinspektionen ansökt om godkännande som huvudman för en nyetablering av en fristående gymnasieskola i Östersund från och med läsåret 2023/2024, kallad Realgymnasiet.

Ansökan avser 105 elevplatser med ett beräknat kommunalt bidrag på 19 441 tkr vid fullt utbyggd verksamhet. Ansökan avser följande program och inriktningar:

- Naturbruksprogrammet – Djurvård (60 platser)
- Naturbruksprogrammet – Hästhållning (30 platser)
- Naturbruksprogrammet – Naturturism (15 platser).

I ansökan framgår att skolan förväntas vara belägen centralt i Östersund med lokaler för djurvård. Övriga inriktningar ska bedrivas externt med samarbetspartners.

Jämtlands Gymnasieförbund är ett kommunalförbund med primärkommunerna Bräcke, Krokom, Ragunda, Åre och Östersund som medlemmar. Föreliggande yttrande av direktionen för Jämtlands Gymnasieförbund ska ses som ett gemensamt yttrande från samtliga medlemmar i kommunalförbundet.

Gymnasieskolans struktur i Jämtlands län

Jämtlands län har för närvarande cirka 132 000 invånare, fördelat på åtta primärkommuner. Störst är Östersund med cirka 64 000 invånare. Gymnasial utbildning har historiskt sett bedrivits i Östersund, som är länets enda stad. Under 1970- och 1980-talet växte det fram mindre gymnasieskolor i Åre, Strömsund och Härjedalen, och sedermera även i kommunerna Bräcke, Berg och Ragunda. Över tid tillkom också två naturbruksgymnasier med kommunal huvudman i Krokoms kommun. Under 00-talet startades tre fristående skolor, varav två med flera olika gymnasieprogram i Östersund, samt ytterligare ett naturbruksgymnasium i Krokoms kommun.

Länet har för närvarande ungefär 4 500 ungdomar i gymnasieåldern. Sammantaget har länet 13 gymnasieskolor i storlek från ett 40-tal till 2 300 elever. Ungefär 75 procent av eleverna går i de sju gymnasieskolor som drivs av Jämtlands Gymnasieförbund. Övriga elever går i de tre kommunala skolorna som inte är med i förbundet, i de tre fristående skolorna, samt i skolor utanför länet.



Lejonparten av länets elever går på skolor som är belägna i eller i utkanten av Östersund: Jämtlands Gymnasium Wargentín, Jämtlands Gymnasium Fyrvalla, Storsjögymsnasiet, Östersunds Gymnasium, Jämtlands Gymnasium Torsta samt Dille Gård naturbruksgymnasium.

Länet har en hög andel elever som går yrkesprogram, runt 50 procent under senare år. Till följd av länets geografiska storlek – och det stora utbudet av program i Östersundsområdet – är det relativt sett en hög andel elever som är inackorderade.

Jämtlands Gymnasieförbundet har samverkansavtal med övriga tre kommuner i Jämtlands län – Berg, Härjedalen och Strömsund – samt med bland andra Sollefteå, Ånge och Sundsvalls kommuner.

Antalet gymnasieelever på naturbruksprogrammet inom kommunalförbundet/länet

Jämtlands län har för närvarande tre naturbruksgymnasier som alla är belägna Krokoms kommun. Två av gymnasieskolorna, Jämtlands Gymnasium Torsta och Dille Gård naturbruksgymnasium ligger i Ås, knappt tio kilometer från Östersund. Jämtlands Gymnasium Wången ligger i Alsen, cirka 50 kilometer från Östersund.

Kommungränsen mellan Krokoms och Östersund ligger cirka tre kilometer från stadskärnan. Alla skolor, och framför allt skolorna i Ås, har goda kommunikationer med Östersund och andra orter i de centrala delarna av länet. Samtliga naturbruksgymnasier erbjuder elevboende, i första hand för årskurs 1.

Statistiskt sett har Jämtlands län en hög andel elever på naturbruksprogrammet relativt snittet i riket. Det kan sannolikt förklaras med ett stort utbud av naturbruksgymnasier, men också att de areella näringarna (främst skogen) har en betydande del av länets ekonomi och arbetsliv.

Tabellerna nedan visar den faktiska fördelningen av elever på länets tre naturbruksgymnasier, samt antalet sökande och antalet platser inför höstterminen 2022:

Jämtlands Gymnasium Torsta (kommunal)

Naturbruksprogrammet	Åk 1	Åk 2	Åk 3	Totalt	Antal sökande ht 22	Antal platser ht 22
Skogsbruk	23	21	24	68	40	24
Lantbruk	14	9	6	29	25	16
Djurvård	10	10	11	31	14	8
Naturturism					7	8

Kommentar: Kraftigt uppsving av antalet sökande inför hösten 2022, inte minst lantbruksinriktningen. I samråd med näringen har antalet platser anpassats med hänsyn till elevernas intresse, APL-platser, arbetstillfällen inom respektive yrkesutgång, samt utbudet på närliggande naturbruksskolor. Därför har antalet platser på djurvård minskat, samtidigt som inriktningen naturturism införs från och med hösten 2022.

**Dille Gård naturbruksgymnasium (fristående)**

Naturbruksprogrammet	Åk 1	Åk 2	Åk 3	Totalt	Antal sökande ht 22	Antal platser ht 22
Skogsbruk	7	14	18	39	3	8
Hästhållning	7				17	16
Djurvård	14	28	26	58	18	24
Naturturism	16			16	25	24

Kommentar: Elevernas placering vad gäller årskurs/inriktning har ändrats utifrån naturbruksprogrammets nya struktur. Många elever i åk 2 och 3 på skogsbruk och djurvård går egentligen hästhållning och naturturism. 19 av 25 sökande till naturturism söker till en profil mot jakt. Skolan har vuxit under senare år, främst inom naturturism och djurvård.

Jämtlands Gymnasium Wången (kommunal)

Naturbruksprogrammet	Åk 1	Åk 2	Åk 3	Totalt	Antal sökande ht 22	Antal platser ht 22
Hästhållning	32	21	17	69	28	32

Kommentar: Varierande söktryck under senare år. Har en stor andel elever från övriga Sverige och Norge. Tidigare riksrekrytering inom travsport.

Utbildningsplatser läsåret 2023/2024

Jämtlands Gymnasieförbund har kontinuerliga kontakter med de areella näringarna (samägande av Torsta AB) för att årligen anpassa antalet utbildningsplatser utifrån elevernas intresse, möjliga APL-/lärlingsplatser och kommande arbetskraftsbehov. I bedömningen vägs även antalet elever inom yrkesvux in. Förbundet har beredskap för att öka antalet platser inom alla inriktningar om behovet skulle uppstå.

Jämtlands Gymnasieförbund avser att erbjuda samtliga nuvarande inriktningar läsåret 2023/2024 samt kommande år. Det exakta antalet platser fastställs i mars månad varje år.

Konsekvenser om Realgymnasiet etableras

Om Lärande i Sverige AB:s ansökan om att starta Realgymnasiet beviljas, och om skolans elevplatser fylls, beräknas elevantalet i den kommunala gymnasieskolan minska. Det gäller främst naturbruksutbildningarna på Torsta och Wången. Eftersom det redan stora utbudet av yrkesprogram och inriktningar utökas kan etableringen även påverka elevantalet på andra yrkesprogram, i både Östersundsområdet och länet som helhet. En sådan utveckling kan snedvrider nuvarande struktur så att fler elever går inriktningar på ett naturbruksprogram med brist på APL-platser och svag arbetsmarknad (djurvård, hästhållning och naturturism) till nackdel för andra yrkesutbildningar där det finns både APL-platser och arbetskraftsbehov.

Länet, med Östersund som den stora utbildningsorten, har en hög andel elever som väljer yrkesprogram. Till skillnad från många andra regioner har länet en god matchning mellan arbetskraftsbehoven och antalet utbildade inom gymnasial yrkesutbildning. Det finns en



samordnad planering kommunerna emellan – och mellan kommunerna och arbetslivet – både vad gäller ungdomsskolans och den kommunala vuxenutbildningens utbud av utbildningsplatser.

Om Realgymnasiet etableras reduceras kommunernas förutsättningar att planera yrkesutbildning. Det staten vill förbättra generellt – matchningen av utbildning kontra arbetskraftsbehov genom införande av regionala planeringsunderlag – försvåras eftersom balansen mellan efterfrågan och utbud inte längre kan planeras på samma sätt som i dag. Som regelverket är utformat kan kommunerna inte samordna och styra de fristående skolornas utbud. En nyetablering riskerar således att ge en negativ inverkan på det framgångsrika samarbetet inom kommunalförbundet och i länet.

Fler små och utspridda gymnasier med naturbruksprogrammet splittrar resurserna och medför svårigheter för kommunala huvudmän att upprätthålla utbudet. Om ansökan beviljas kommer det att påverka de kommunala verksamheterna på så sätt att konkurrensen om eleverna ökar och att det i sin tur kan innebära försämrad ekonomi och lägre kvalitet för eleverna.

Ovanstående scenario förstärks från 2027 och framåt då länet successivt får färre elever i gymnasieåldern, se bilaga 1.

Ekonomiska konsekvenser

En etablering eller utökning av en fristående skola påverkar alltid skolorganisationen i en kommun och kan medföra betydande bestående kostnadsökningar. Tidigare erfarenheter visar att trots att kommunen erbjuder samma program som friskolor kommer ett visst antal elever välja att läsa på friskolor, vilket leder till att färre elever söker till de kommunala skolornas program. Färre elever per inriktning, samtidigt som de kvalitativa kraven på utbildningarna ligger fast, innebär att kostnaderna, det vill säga elevplatspriset, i den kommunala verksamheten ökar. Detta leder i sin tur till en ökning av skattekollektivets ersättningar till de fristående skolorna.

Elevplatspriset på naturbruksprogrammets inriktningar ligger mycket högt i relation till andra yrkesprogram. En etablering som totalt sett får effekten att fler elever går naturbruksprogrammet innebär även det att den kommunala gymnasiekostnaden ökar. En nyetablering ger således negativa konsekvenser för kommunernas ekonomi.

Organisatoriska konsekvenser

Det program och inriktningar som ansökan gäller finns redan inom kommunalförbundets samverkansområde. En nyetablering tillför således inget nytt till ett redan stort utbud. Som framgår i tabellerna ovan är det en god balans mellan antalet platser och antalet sökande. Om nyetablering beviljas kan en konsekvens bli att det inte blir organisatoriskt hållbart att behålla en eller flera inriktningar på de kommunala skolorna. I ett värsta scenario riskerar en eller flera skolor nedläggning.

Om den kommunala skolan minskar sitt utbud eller avvecklar verksamheten finns det inte längre någon gymnasiehuvudman med ett primärt uppdrag att anpassa utbudet utifrån



elevernas intresse och arbetsmarknadens behov. Erfarenheter visar att det med hänsyn till lokaler, utrustning och personal är svårt att starta verksamheter som en gång har avvecklats. Det gäller inte minst naturbruksprogrammet som har en särskilt krävande infrastruktur för att inriktningarna ska ha ett kvalitativt innehåll.

Pedagogiska konsekvenser

Samtliga inriktningar som Realgymnasiet vill etablera finns redan på minst två naturbruksgymnasier, vilket innebär att eleverna i Jämtlands län har en pedagogisk valfrihet mellan olika skolor. En etablering riskerar att minska elevantalet inom den kommunala skolan på program och inriktningar med förhållandevis små volymer som därmed är särskilt utsatta planeringsmässigt. Om inte den kommunala skolan kan optimera utbildningsplatser utifrån de pedagogiska behoven påverkas undervisningen och därmed utbildningens kvalitet. Att ha för få (eller för många) elever i grupperna ger den pedagogiska personalen sämre förutsättningar till god undervisning. Det gäller såväl gymnasiegemensamma ämnen som yrkeskurser.

Redan i dagsläget har befintliga naturbruksskolor delvis fler elever på inriktningarna djurvård, hästhållning och naturturism än antalet tillgängliga APL-platser, vilket beror på en begränsad arbetsmarknad inom dessa yrkesutgångar. En etablering som totalt sett ger fler elever på dessa inriktningar innebär sämre möjligheter till arbetsplatsförlagt lärande, vilket skulle påverka det pedagogiska innehållet och elevernas träning i färdigheter på ett negativt sätt.

Sammanfattande bedömning och yttrande

Direktionen för Jämtlands Gymnasieförbund ser positivt på etableringar där utbudet för eleverna kan breddas, eller då det finns ett långsiktigt elevintresse och ett arbetskraftsbehov som är större än det befintliga utbudet.

I detta fall bedömer direktionen för Jämtlands Gymnasieförbund att den planerade nyetableringen av Realgymnasiet i Östersund riskerar att kraftigt försämra länets gymnasiala utbildningsutbud och kvaliteteten på befintliga naturbruksutbildningar.

En nyetablering av en skola med inriktningar som redan finns på flera kommunala och fristående skolor i Östersundsområdet – med hela Jämtlands län som upptagningsområde – bedöms medföra påtagliga negativa konsekvenser på både kort och lång sikt, såväl ekonomiskt, organisatoriskt som pedagogiskt.

Därför rekommenderas Skolinspektionen att avslå ansökan med hänvisning till 2 kap. 5 § i skollagen.



Bilaga 1

Befolkningsprognos över kommunens 16-åringar de kommande tio åren

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Östersund	727	763	779	736	773	773	701	720	769	743	736
Krokom	237	223	234	234	248	215	185	204	207	211	197
Åre	143	154	152	159	169	160	129	127	132	142	149
Bräcke	63	55	61	58	62	52	65	48	70	66	61
Ragunda	52	60	47	59	66	53	65	54	54	54	35
Summa	1222	1255	1273	1246	1318	1253	1145	1153	1232	1216	1178

Källa: Region J/H befolkningsprognos 2020-12-31